

ді полковник Палій з гарматами і сотник Паліїв та інші старшини, що відбули зо мною довірочну нараду про стан нашого посідання на Холмищині і Підляшші (Вони пізніше погнули в кітлі під Бродами в липні 1944 року). В довгій розмові старшини цікавилися постаттю Арх. Іларіона, про якого чули від холмищаків і під-

ляшши найкращі репутації. Сл. п. сотник Паліїв додав тоді такі пам'ятні слова: "Хто не знає проф. Огієнка, той не знає нічого про нашу Визвольну Боротьбу, особливо на політичному і науковому полі, а тепер церковному..."

О. Д-р Вол. Левницький.

Іларіон, митрополит

ПРОПОВІДІ. НАВЧАЙМО ДІТЕЙ СВОЇХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ!

Рік XXIV

Мау — Травень, 1961 рік

Число 7 (91)

НАВЧАЙМО ДІТЕЙ СВОЇХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ!

Проповіді.

5.

Ісус Христос говорив своєю рідною мовою.

Ісус Христос, Спаситель світові, народився в Палестині, і проживав у м. Назареті в Галилеї. Рідною його мовою була мова гебрійська. Вона постодала в Кингах Старого Заповіту, а в живому житті сильно змінилася, набрала в себе рівних живих та іншомовних ознак. Жива ця мова зветься мовою арамеїською.

Ісус Христос говорив власне цією живою арамеїською мовою, бо вона була рідна йому.

Чулися в Палестині і в Галилеї й інші мови, які тоді були поширені в світі. Найперше мова грецька, — мова тодішньої світової культури. Грецьку мову знали й виччали широко, хто хотів познайомитися з найбільшою культурою та літературою того часу.

Деякі Учні Христові добре знали грецьку мову, напр. Іван, Яків і ін.

Коли Ісус Христос був розп'ятий, то "був і напис над Ним письмом грецьким, латинським і єврейським написаний" (Луки 23. 38), — ця табличка показує ті мови, які тоді вживалися в Палестині.

Тут згадана й мова латинська, — це була мова окупантів Палестини, які

тоді були захопили під себе гебрійський народ. Вона не була поширена, бо її ненавиділи, але мусіли її хоч трохи знати.

Ісус Христос говорив живою тодішньою мовою свого народу, — мовою арамеїською. Цією мовою Він молився, цією мовою й навчався та навчав. Може навіть говорив з галилеїською німфою, як говорив Апостол Петро (Матвія 26. 73).

6.

Ісус Христос — приклад для нас і в нові.

Ісус Христос приніс світові Нового Заповіта, — дав нам нові Заповіді для життя. Він же подав нам приклада любити свою рідну мову і завжди говорити нею, — бож Сам так робив. Цебто, Він освитив говорити мовою своєї віковичної нації.

Свята Родина, Марія й Йосип, говорили тільки своєю рідною живою мовою, і так говорити навчили й малого Ісуса. І цим подали віковичного приклада всім родинам робити так.

Коли Ісус мав 12 літ, Він був на Святі Пасхи в Єрусалимі, і позостався там на деякий час серед учителів Закону Божого.

Мати Марія шукала його, і знайшла у Храмі, — "Ісус сидів серед учителів, і вислухováував їх, і запитував їх"

(Луки 2. 47). Звичайно, все це відбувалося рідною мовою, бо єврейські учителі сиділи трималися своєї рідної мови, і того навчали і всіх євреїв. Бо добре знали, що рідна мова — душа народу, а хто її втрачає, той душу виймає з свого народу.

А коли Ісус "вислуховував їх (учителів), і запитував їх", то Він добре знав про Свою мову! Добре знав у юнацтві, і поніс її з Собою на все життя.

Ісус Христос — Святий і ясний приклад для нас у всьому, у тому і в уживанні рідної мови.

Говоримо ж і ми всі своєю українською мовою, як говорив Ісус Своєю рідною!

Усе, чого навчав Ісус Христос, і все, що Він показав нам Своім прикладом, усе це повно сприйняла Свята Церква. І тому наша Церква й навчає всіх своїх вірних:

— Усі говорять своєю рідною українською мовою! Говорять так у родині, у школі, у Церкві!

І кожен говорять так один з одним!

7.

Біблія наказує говорити рідною мовою.

Ісус Христос ще з малих літ пильно вивчав Святе Писання і глибоко його знав. Він виховувався на Заповідях Біблії, любив її і дуже часто покликався на неї у Своїй ціложиттєвій науці. Св. Євангелія переповнена цитатами з Старого Заповіту, — свідчення, що Ісус його знав і постійно живив його.

А Святе Писання виразно й ясно навчає, що кожен обов'язаний говорити своєю рідною мовою, особливо в домі своїм, щобто в своїй родині.

У Біблійній Книзі "Есфир" (чи Естер) 1. 22 наказується так: "Щоб кожен чоловік був паном у домі своїм, і говорив мовою свого народу!"

Це глибоке й животворяще нагадування для всього світу!

Це вічний приклад для всіх народів світу!

Говорити мовою "свого народу", щобто — мовою своєї нації!

Це Заповідь і нам, українцям: "Щоб

кожен чоловік був паном у домі своїм, і говорив українською мовою!"

Ми це біблійне нагадування помаду забуваємо, не виконуємо, тому ми часто й не "пану у домі своєму"...

А Біблія ж — найсвятіша Книга світу, і вона навчає кожен говорити мовою своєї нації.

Мало цього: вона навчає, що жк будеш говорити українською мовою, то будеш і паном у домі своїм!

Яке це глибоке пророцтво для українців: хочете бути паном у домі своїм, то говоріть українською мовою!

І це Божа Заповідь українцям!

А Ісус Христос мішко знав що біблійну Заповідь, і говорив тільки Своєю рідною мовою.

Христос виховувався на Св. Писанні, тому уважав Своім основним обов'язком говорити тільки рідною мовою.

Апостоли так само говорили своєю рідною арамейською мовою, а Св. Петро говорив навіть з галілейською вимовою. Так, коли Петро у час суду над Христом був на подвір'ї Кайяфи, то присутні казали йому: "Т ти справді з отих, — та й мова твоя виявляє тебе!" (Матвія 26. 73; пор. Марка 14. 70; Луки 22. 59). Щобто, Апостол Петро говорив з такою вимовою, що відразу було знати, що він — галілеянин. Як бачимо, він не цурався своєї рідної мови і перед людьми! Він не ховав її і перед ворогами!

Мова зв'язана нерозірвально з народом та його історією, і коли ми, за Христовим прикладом повинні любити свій народ, то тим самим мусимо любити й берегти й душу його — свою рідну мову, бо без мови народ не може існувати. Безмовний народ — не нація, — це м'ясо й раби для народу мовного.

У Святому Писанні розповідається, як славний Неємія (V вік до Христа), що багато дбав про відродження свого народу, суворо наказував не забувати своєї рідної мови, бо знав її силу й значення для збереження окремих частини народу.

По Вавилонському полоні (597-538 до Хр.) юдеї сильно едналися з своїми сусідами, а тому "їхні сини говорили наполовину по-ашдодському, і не зміла говорити по-юдейському, а

говорили мовою того чи того народу”.

Це лютило Неемію, про що він розповідає: “І докоряв я їм, і проклинав їх, і бив декого з них, і рвав їм волосся, і заприсягав їх Богом”, щоб не робили такого...” (Неемія 13. 24-25).

Це й до тебе, український народі в розсіянні, оце Святе Слово!

І ми тепер у розсіянні по всьому широкому світові, і нам легко забути свою українську мову, і ми маємо десятки спокус на викривлення її, але ми обов'язані виконувати Заповіді, приклади і поради Св. Писання, і такі говорити своєю рідною, українською мовою, де тільки можемо, а в родині своїй — невідмінно! Щоб зберігати свою націю, щоб духово не рвати з нею, щоб одне спільне серце билось в нас і в нашій Батьківщині!

Український Священнику! Послухай цих слів Неемії (13. 24-25), бо це найперше до тебе його Слово! Слово Біблії, Слово Святого Писання, щоб ти, Священнику, ходив від хати до хати, і всіх навчав про konieczність знання мови своєї нації, мови української! Щоб у кожній родині говорили всі тільки українською мовою!

Без цього, Священнику, ти не виконуєш Господньої Заповіді, — рятувати найперше свій рідний український народ! (Матвія 10. 5-6, 16. 21-28).

8.

Ісус Христос молився своєю рідною мовою.

Христос говорив Своєю рідною арамейською мовою, і цією мовою й молився. І в останню хвилину, віддаючи Свого Духа Отцеві, Христос скрикнув на Хресті вірша з Псалтиря (22. 2) такою своєю рідною мовою: “Елі, Елі, — ламá савахтáні?” (Мт. 27. 46; Мр. 15. 34), цебто: “Боже мій, Боже мій, — що мені Те покинув?”

І кожна людина, які б мови не знала вона, в останню хвилину, покидаючи цей зрадничий світ, прокаже останнє слово такою своєю наймилішою мовою, — мовою рідною...

Ісус Христос молився вдома, ходив на Свята в Єрусалим. І скрізь, і кожного разу молився тільки своєю рідною мовою.

Бо рідна мова глибше досягає до серця й до душі людини!

Бо рідна мова сильно гріє душу й серце людини, і голосно кличе Бога в них!

Бо рідною мовою можна глибше пізнати свого Творця! Мовою матері, — найтеплішою мовою в світі.

Бо з Богом, як з рідним Отцем своїм, людина може говорити тільки своєю рідною мовою, а не мовою чужою!

Найперші молитви всі були рідною мовою. Найперше говорили з Богом, цебто молилися Йому, тільки серцем чи душею, а в них мова — тільки рідна!

І треба завжди пам'ятати: Для українця рідною мовою є тільки одна мова, мова його нації, цебто мова українська!

9.

Ісус Христос кличе нас своїм прикладом говорити тільки рідною мовою.

Отже, Ісус Христос усе життя Своє говорив своєю рідною живою арамейською мовою.

У хаті своїй увесь час Він чув тільки Свою рідну мову.

Мова матері була йому мовою найсолодшою.

Навчався тільки Своєю рідною мовою.

Молився тільки Своєю рідною мовою.

І Богові Духа Свого віддав з рідною мовою на устах! (Матвія 27. 46).

Є передавання, та й науковий дослід каже, що Євангелії від Матвія та Марка були спочатку написані арамейською мовою, і тільки пізніше вони перекладені на мову світову — мову грецьку.

Отже, своїм власним прикладом Син Божий Ісус Христос навчає нас і каже нам говорити, навчатися, співати, молитися тільки українською мовою!

Це Сам Господь Бог наказує нам бергти свою рідну, цебто українську мову!

III.

БАТЬКИ ОБОВ'ЯЗАНІ НАВЧАТИ СВОЇХ
ДІТЕЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.

1.

Родина найперше навчає українською
мовою.

Свята Родина жила в Назареті в Галилеї, а Ісус виховувався в домі. Виховувався так, як навчав Святе Писання.

Євангелія Луки 2, 57 свідчать, що Ісус Христос "був їм (Своїм Батькам) слухняний".

Щебто, слухався батька та Матері, шанував і любив їх.

У Святій Родині панувала тільки своя рідна арамейська мова, якою говорили і Рісип, і Марія. Звичайно, з галилейською вимовою її.

І Христос виховувався весь час тільки Своєю рідною мовою, — постійно чув її в Своїй Родині, тому й легко навчався її. Бо яку мову чуєш у родині, такої й навчаєшся.

Життя Христове — це й нам усім вічна прикладова Наука. Так само й наші українські родини повинні навчати своїх дітей українською мовою, говорити до дітей своїх тільки по-українському, тоді й вони робитимуть те саме.

Перше слово, яке чує дитина в українській родині своїй — це українське слово своєї матері.

Перша пісня, яку почує дитина, — це пісня її матері, яку вона співає українською мовою над колискою улюбленої дитини своєї.

Тому й авестя рідна мова — матірньою мовою!

Співала з цілуваннями мати,

Коляшучи сина до сну:

"Ой людзі, пора, квітко, спати

Під матірню пісню ясну!

Ой людзі, сплючку, ой людзі,

Як віростеш, підеш між люди,

Пісні ж коліскові минули

У серці бринітимуть всюди"...

Пісні ті глибоко запали

У душу дитини повік,

А з ними свиті ідеали,

В життя оживаючий лік.

І матірня пісня зродила

Кохання до Рідної Мови:

Від неї ростуть орлі крила
Для Віри, Надії й Любови!
Як тужать вечірні дзвони,
Для мене — то мати співає,
То Рідної Мови корони,
Небесні на світі слова!

Коліскова матірня пісня все наше життя не забувається, тому не вільно забувати своєї матірньої української мови!

Хто забуває українську мову, той усе забуває, навіть матір свою!

Українська мамо, — роби невідмінно так, щоб рідною мовою твоєї дитини була мова українська! Тоді твоя дитина запам'ятає цю мову на все життя своє, і матимеш в серці й душі своїй найсолодше — матірню мову!...

2.

Родина — це Домашня Церква.

Родина — це початкова Домашня Церква, про яку згадує Св. Апостол Павло аж чотири рази (Рим. 16, 4, 1 Кор. 16, 19, Кол. 4, 15, Филип. 1, 2). А Св. наш Отець і вселенський Учитель Іван Золотоустий († 407) навчав, що родина — це Мала Церква.

Яка це велика ідея, яка це глибока наука: Родина — то Домашня Церква!

Родина, як початкова Домашня (чи Мала) Церква обов'язана навчати дітей своїх найперше українською мовою, як головної основи духового життя дитини. І вже з українською мовою матері та батька дитина сприйме українські звичаї, українську пісню, українську Віру, українські приказки та приповідки.

Родина, як Домашня Церква, обов'язана йти за Церквою Соборною, щебто спільною, де так само все чуємо українською мовою.

І всього цього нехай не забуває жодна українська родина, бо це її перший найважливіший обов'язок, — навчати свою дитину українською мовою.

І це обов'язок конечний, неоміняльний, невідкладний, незабувальний!

Чого батько-мати навчать у родині, з тим і в світ піде дитина!

Батько-мати обов'язані навчати свою дитину українською мовою, а пізніше Церква та школа допоможуть у

цій справі. Допоможуть у тому, що батьки почали.

А коли батько-мати не навчає своєї дитини української мови, вони тяжко криядять її на все життя... Вони цим відривають свою дитину від своєї нації!

І коли батько-мати не навчає свою дитину української мови, то така дитина і в світ піде без мови своєї української нації, і відірветься від цієї нації...

3.

Мішані шлюби ведуть до винародовлення.

Батько й мати повинні чуйно дбати, щоб їхні діти побиралися тільки з членами своєї української нації, — у жодному разі не з членами інших націй. Це високоважлива справа, це справа для нації першорядна, і батько й мати обов'язані пильно доглядати за своїми дітьми, і остерігати їх від помилок у цій справі.

Бо помилки ці мстяться на родині і на дітях!

Бо мішані подружжя звичайно ведуть до винародовлення Нації!

Діти по мішаних подружжях часто українською мовою вже не говорять, українських книжок уже не читають, українських значів уже не беруть... Цебто, кидають свою українську націю...

Мішані подружжя швидко відходять від своєї нації, від свого рідного берега, і припливають до берега чужого, покинувши свою українську націю...

4.

Мішане подружжя приносить нещастя.

Пам'ятаючи про свій рідний український народ та свою рідну українську культуру, не вступаймо в мішані подружжя. Коли чоловік і жінка різної Віри, а до того ще й різної нації, така родина ніколи щасливою не буде. У такій родині не буде ідейної спільноти, яка одна цементує її.

Для чоловіка й жінки в мішаній родині все буде різне: різні обряди, різні звичаї, різна мова, різні пісні, різні Свята, різний календар... А це все веде до пекла в хаті, яке й бачимо

звичайно по всіх мішаних родинях. І нещасливі не тільки батьки, нещасливі й діти, і діти дітей...

І ще адвентуно, ще року 1887-го відомий наш український письменник Гарасим Смотрицький, перший ректор славної Острівської Академії, у своєму творі "Ключ Царства Небесного" яскравими фарбами малював те пекло, яке постає в родині мішаного подружжя на основі різниці хоча б одного календаря. Він писав:

— Ось вам чоловік та жінка мішаного подружжя. Сам Бог звелів першому наказувати, а другій слухатися та коритися. У Божих молитвах, у постах та Святах вони мають бути, як одне серце й одні уста.

"А новий Календар залізає туди, де поборалися православний та католицька. Бо ж коли одному з них буває середоністі, то другому — запусті. А потім одному Страсті Христові, а другому веселий Великдень..."

"Так само й усі Свята рокові треба б святкувати радісно з дітками та з слугами на хвалу Богу, а в мішаному подружжі мусять святкувати різно, від чого левно одному буває маркотно, а другому немилко..."

Статистика розводів показує, що при мішаних подружжях їх буває до 20%, а при однопонаціональних — тільки 4%. Цебто, при мішаних подружжях розводів буває в п'ятеро більше, як у подружжях однопонаціональних!

Ні, — сильно остерігаймося всі мішаних подруж, бо вони — зрада своєму народові! Мішані подружжя звичайно ведуть до винародовлення.

Стома дорогами лізе розбиття в мішані подружжя, — і несе їм нещастя...

Батьку і мамо, — твій великий обов'язок пильно доглядати, щоб з твоїми дітьми такого не сталося!...

Бо ти тільки щастя бажаєш їм!

IV.

БЕЗ ЗНАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНЦЕМ НЕ БУДЕШІ

Правдивий українець тільки той, який добре говорить своєю українською мовою, — без знання української мови ти українець не будеш!

Повновартісний українець тільки той, хто належно свідомий своєї на-

ції, — України. Цебто той, хто знає історію України, її літературу, який держаться її Віри.

А найперше, — який свою українську мову знає, говорить нею і любить її всією істотою своєю!

Щоб бути правдивим і повноартісним українцем, треба зростати й виховуватися в українській ідеології, — на українських книжках, в українському оточенні.

Правдиний українець повинен правдиво шанувати свою українську мову, і добре знати, що вона зростає в нашій тяжкій історії з великими перешкодами та заборонами. Що нашу українську мову заборонили й переслідували всі ті держави, де ми жили: Росія, Польща, Австрія, Угорщина, Румунія, Чехословаччина...

Бо українська мова — то душа свідомої нації, а ці держави, що насильно захопили й поділили наш народ, щоб ми не розвивалися й не стали незалежною свідомою нацією!...

Ось вірш "Тернистим шляхом", в якому малюється розвій нашої української мови:

Творилась віки Українська мова
І пітом, і кров'ю народу,
Як дар найсвятіший від Вічного
Слова

На збринє щастя та згоди.

А ворог лукавий все клав перешкоди,
Все ставив розбави тама, —
Позбавив він Слово плідної свободи
І снів незгоди між нами.

Та вілної річки не спинять тирани,
І мчить вона, чиста й весела, —
Зламала кайдани, загоїла рани,
І спала із Саова омєла!

А Рідна Мова, як сонце пречиста,
Як перли всієї та коштовні,
Велично всміхнулась разками
намисто,

Зійшла нам, як місяць у вівні!

Віками горіли полум'яні гóрна,
Нарód чатував при ковалі, —
Я скувалася Мова, держама й
сборна,

В шоломі з крицевої сталі!

І доки бринітиме Рідна Мова
У творчій розвобі та в силі,
Ростиме нам доля, трава мов
шовкова,

Мов наші пісні ораокріаї!

Коли хочеш бути повним і правдивим українцем, ти повинен якнайбільше читати по-українському, — українські книжки, українські часописи, українські журнали. І кінче мати вдома хоч маленьку свою бібліотечку, але кінче українську!

Ти обов'язаний читати часописи і кінче передплачувати їх! Читати книжки і кінче купувати їх! І допомагати їм усім, чим можеш, аби вони невідмінно виходили. Бож українській часопис чи українська книжка — це показник, що українська нація жива в цій країні, де ти живеш. А ти допомагай, щоб ця нація була сильна!

Наші українські часописи та українські книжки друкуються в дуже малому накладі, у такому накладі, що не оплачують себе...

Мій Читачу, — так не може бути! Справу поширення українських друків треба вважати за справу першорядну, і за неї мусить узятися весь український народ у Канаді, весь український народ у розсіянні!

Число проданих українських книжок — це показник сили української нації в тій державі, де ми живемо!

Читаючи по-українському, ти викухеш українську душу, ти ставеш повноартісним, а без цього ти українцем не будеш.

Безмовний українець — це порожній оріх!

У виконавці повноартісної душі твоєї величезний вплив має українська мова:

Глагбле Божий незабутній,
Предвічна наша Рідна Мово,—
В розвобі ти двигун могутній,
Для серця людського Бог-Слово!

Зближає з Небом Мова Рідна,
Що з пелюшок навчала мати:
У ній надзбрівність погідна
І спокій батьківської хати!

Людина тільки в Рідній Мові
Стає Людиною довіку:
Шляхи постєляється шовкової
І Щастя попливє без ліку!

Із серця Божого кровлїна,
Мїзня, як сталь ти, Мово Рідна,
Тобою вищиться Людїна
Як вперед їде в житті побїдна!

† Іларіон.

(Кінець буде).

ВІРА Й КУЛЬТУРА

FAITH AND CULTURE

МІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ДУМКИ Й КУЛЬТУРИ
ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО БОГОСЛОВСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Передплата річна 4 дол., піврічна 2 дол., чвертьрічна 1 дол.
Окреме число 40 центів.

Адреса: 181 Cathedral Ave., Winnipeg 4, Man., Canada. Телефон JU-8-1808

Authorized as second class mail, Post Office Department, Ottawa.

Рік XXIV

June — Червень, 1961 рік.

Число 8 (92)

НАВЧАЙМО ДІТЕЯ СВОЇХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ!

Проговіда

V.

ПЕРЕХІД НАШОЇ ЦЕРКВИ НА ІНШУ МОВУ
УЖЕ ЇЇ ЗНИЩИТЬ УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ.

Тепер появилася серед нас і такі, що часом радять, щоб до нашої Української Церкви завести іншу мову, головню англійську. Замінити всю мову українську, бо молодь ніби не знає її.

Тоді — кажуть такі — наша молодь, що не знає української мови, пристане до нашої Церкви, і Церква зміцніє й побільшиться.

Це не відповідає дійсності! По-перше, коли в нашій Українській Церкві ми заступимо українську мову якою іншою, то наша Церква своєю істотою, своєю душею перестане бути українською. І ми самі перестанемо бути українцями, бож не можна вважати українцем того, хто говорить тільки однією іншою нацією мовою. Він буде українцем тільки часово!

По-друге, без української мови, як душі нації, наша Церква когче стане навіть Вірою інша, бож перехід її на інше значно полегшає.

Без своєї української мови наша Церква помалу стратить свою віковичну Віру, і ми в другому чи в третьому поколінні пристанемо до Віри свого оточення, — бо його ж значна

більшість!... І Церква перестане бути Церквою своєї нації.

Православна Віра іншою мовою проіснувала б одне-два покоління і буде захоплена Вірою більшості...

Це історичний закон: утрата своєї національної мови помалу веде до утрати своєї Віри й своєї нації.

Православна Церква в істоті своєї національна: грецька, арабська, грузинська, болгарська, сербська, українська, російська, білоруська. Звичайно, може бути й Православна Церква англійська, але логічно — тільки для англичан. Православна Англійська Церква для українців — чистий нон-сенс, який вічно вказував би, що в цій Церкві українці не на місці. Бо в утрату мови ти втрачати і свою націю, і пристанеш до тієї, якою мовою ти говориш.

Українську мову, як мову богослужбову, український народ здобув для своєї Православної Церкви величезними зусиллями та великими жертвами, поклавши за це сотні тисяч мучеників: Архирерів, Священників та вірних.

Це величезне досягнення в нашій Церкві та в нашій культурі, досягнення історичне, якого окупант в Україні тепер не допускає. А ми у візантійському світі легко відкинули б її самі?... Таж нас тоді історія і осудить, і засміє!... Нам історія такого ніколи не

простить! Бо згубивши рідну мову в Церкві, легко згубимо й націю!

І не забуваймо, що процес переходу богослужбової й церковної мови на ішшу розтягнувся б на яких один-два-три покоління, і проходив би бурно та шумно. Бо ще довго в нашій Українській Православній Церкві більшість вірних буде стояти таки за мову українську, буде стояти й ревно обороняти її!

Нова боротьба за богослужбову мову — бурейіна боротьба, як то відбувалося в Україні в парафіях, де запроваджувалася жива українська мова. В умовах вільного світу боротьба за ішшу богослужбову мову скоро доведла б до... зруйнування самої істоти Церкви або до переходу її на ішшу, цебто до зміни Віри.

Цебто, при зміні своєї Богослужбової мови українець утратив би душу свою, і українська нація загинула б!

Коли сьогодні помічається, що чісом хто з молоді не хоче вчашати до Церкви, то це пояснюють: він української мови не знає! Дайте ангайську мову, то він піде!

Сумнівно! Хто звик уже більше вчашати до кіна та довгі години висиджувати біля телевизора, того Церква не задовольнить, хоча б у ній він чув і ангайську мову!

Правданій католик ревню ходить на свої Богослуження, хоч вони правляться мовою латинською, якої він зовсім не розуміє.

Скажемо, сила жидівства в його житті в росянній, — власне в міщюму додержанні своєї Віри та своєї мови. І власне цим вони довгі віки зберігаються в росянній, як окрема нація.

А хто з них покинув свою Віру й свою мову, той давно вже перестав бути жидом, або поволі перестав ним бути.

Своєю двоювнїстю жиди найкраще показують велику силу двоювнїсти: добре знати мову державну, але ніколи не забувати й своєї рідної мови, як основи нації.

VI.

ХТО ЦУРАЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ТОЙ РУЙНУЄ УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ.

Коли ми не відновимо повного знання української мови, ми тим завалимо українську націю там, де ми живемо.

Без знання української мови ми не будемо читати українських часописів, і вони позакриваються.

Без знання української мови ми не будемо читати українських книжок, і вони перестануть виходити.

А через це спиниться розвій української культури, спиниться й існування нації там, де ми живемо. Спиниться українська культура.

І до загального культурного добра, скажемо, в Канаді, ми тоді не внесемо нічого свого оригінального. Ми станемо яловими!

А наша ж політична, духова й культурна сила, наша честь, наша слава — щоб ми були окремою видатною родючою нацією там, де ми живемо. Щоб ми до спільного культурного добра дали і свого власного добра!

А коли ми свою мову забудемо, то ми українською нацією не будемо, ми ішим нічого не додамо, ми творчїми спільної культури не станемо. Ми розліземося серед ішої нації, як росте цукор у воді!...

А коли б перестала існувати українська нація, скажемо, в Канаді, то це сильно ударило б і нашу матір Україну на Сході: не стало б вільної вітки її, не стало б кому допомагати їй у найтяжчий час її поневолення...

Ми б цим тяжко ударили свою історичну Батьківщину-Україну... Ми б її ударили і фізично, і духово!

Ми не кажемо: вся наша молодець не знає української мови, бо так не є. Направду, багато з нашої молоді вже не знають української мови, але багато є молоді й свідомої, яка добре знає українську мову. Власне вони стануть нашими наслідниками, вони переберуть усю нашу національну справу в свої руки і належно поведуть її далі. І нація наша буде неминуруща!

Але нехай уже тепер це нове молоде покоління належно дбає, щоб їхні діти таки добре знали свою українську мову і виховувалися на повновар-

тісних українців. Коли так станеться, то ми ще затамуємо винародовлення нашої нації в розсіянні.

Коли б насправду наша молодь перестала знати свою українську мову, то від цього сталася б велика й страшна трагедія: українські книжки й українська преса перестали б виходити, українські Церкви позакривалися б, українські традиції-звичай спинилися б...

Одним словом: перестала б існувати українська нація там, де ми живемо...

Бо смерть мови — то смерть і нації.

Глибоко віримо всі: так не буде!

VII

УСІ МУСЯТЬ ПИЛЬНУВАТИ, ЩОБ НАШІ ДІТИ ГОВОРИЛИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Це наше величезне історичне завдання — допильнувати, щоб усі наші діти таки доконечно говорили українською мовою.

Ми всі добре знаємо, що частина наших родин не виконала свого найбільшого обов'язку, і недопильгувала, щоб їхні діти знали українську мову й говорили нею. Треба тепер це виправити, але зробимо, скільки можемо, і вживмо всіх заходів, щоб надалі цього не було, — щоб молодше покоління зрозуміло свою трагедію й виправило її.

Бо виправити ще можна!

І найперше у всій цій справі нехай стає Церква, — нехай засновує Недільні та Українські Школи, де їх ще нема, і нехай подбає, щоб уся молодь перейшла через ці школи. Це велике й кінцеве завдання Церкви!

Кожен Священник повинен усі сили свої віддати на те, щоб уся молодь таки говорила українською мовою!

До Недільної Школи ходять всі діти, — Священник повинен знайти їх і допильнувати, щоб вони таки навчилися української мови.

Священник повинен частіше вголосувати сильні заохотливі проповіді, щоб самі родини навчали своїх дітей української мови. Щоб родини неодмінно рибали це!

У всіх своїх викладах та проповідях, у всіх своїх різних розмовах Священник повинен завжди нагадувати родинам кінцеве навчати дітей української мови. Навчати, скільки можуть і як можуть!

Усі наші учителі, що навчають по Недільних та Українських Школах, повинні збільшити свою працю, і таки кінцеве навчати дітей української мови. І зробити їх свідомими українцями!

Уся українська інтелігенція, усі наші організації, усі наші партії, особливо жінки-матері, — усі обов'язані стати до цієї великої й першорядної праці, і допомагати родинам та Духовенству в ділі навчання української молоді української мови.

Усі наші жіночі організації, усі церковні Сестричтва, усі відділи Союзу Українок Канади, — усі вони повинні міцно й організовано взятися за працю, щоб усі родини навчали своїх дітей української мови!

І всі переконаймося, що тим виселенцям з Рідного Краю, які хотять на іншій землі позоставити окремою організованою нацією, таки незвідміно треба знати дві мови: мову державну, і свою національну.

І ця тема — обов'язкове навчання нашої молоді української мови в родині — не повинна східити зі сторінок усієї української преси.

Клянчу до всієї української нації: усі ставаймо до негайної справи нашої великої провини, яку ми допустили своїй молоді, не навчивши її своєчасно української мови!

Усі ставаймо до справи нашої найбільшої провини перед своїм народом, своєчасно не навчивши дітей наших української мови, бо цим ми найстрашніше провинилися перед своєю нацією!...

Усі сили віддаймо, щоб поправити цю величезну нашу провину перед Богом, і перед своїм народом, як нацією!

Ще в змога все це належно направити, — тільки ставаймо негайно до цієї справи!

Бути двоомовними в тому краї, де живемо, це наш кінцевий обов'язок!

VIII ЗАКІНЧЕННЯ

Я тільки-но показати, що самі Св. Писання наказує нам берегти свою рідну мову, належно навчатися української мови.

Навчаймося всі: усі батьки, усі матері, а за ними легко підуть і наші діти.

До нашого всесвітнього невідкладного завдання — повернути нашу молоддь до української мови — ставимо всі: Церква зо всім Духовенством, усе вчителство, уся інтелігенція, усі наші організації, уся наша преса!

Це першорядне й невідкладне велике наше завдання, і ми його ще виграємо й повернемо нашу молоддь до української мови, а тим і до української нації, коли за цю велику національну справу справді ревно візьмемося всі!

Візьмімося об'єднано, у повній згоді, ревно й невідкладно!

Бо йде нам про найбільшу нашу справу, — про збереження себе, як нації!

На закінчення ще раз: не цураймося своєї рідної мови української, як не цурався Своєї рідної мови Христос, як не цурались її й Апостоли.

Цуратися рідної мови — то цуратися рідного народу, а цуратися народу — то кидати свою Віру та Церкву! Хто свою рідну мову забуває, той у серці Бога не має! Зрадник рідної матерньої української мови — то зрадник прабатьківської Віри та Церкви, який щастя й долі не матиме поміж людьми!...

Особливо тяжка й дошкуальна зрада рідній мові там, де народ живе серед іншого народу, на чужині. Хто тут зраджує й кидав свою рідну українську мову та переходить на чужу, той легко зрадить і прабатьківській Вірі й Церкві, і вінці стане безвірним і бездушним перекидьком. Хай Господь береже всіх від такого!

А щоб цього не сталося, ми повинні знати дві мови: державну і свою українську. Для молоді двомовність — це справа більшої культури, і справа

легко здійснима. Та й світ сьогодні уже скрізь двомовний!

Отож, бережімо й любімо свою українську мову! Любімо її в усюму: у книжці, у пісні, у розмові, у пресі. Ніколи не цураймося своєї рідної мови, де б то не було: чи в себе вдома, чи серед чужих! І не вільно йде ховатися з рідною мовою, заступаючи її без потреби іншою.

Рідна мова — то душа народу, і хто цурається її — той душі своєї цурається!

Рідна мова — то живе серце людини. Коли ти українець, але української мови не знаєш, ти українець мертвий!...

Бринить до серця мова рідна,
Немов ті тихі срібні дзвони,
В розвії нашому веселідна
Ще від колиця аж до згону.

Бо рідна мова — серце люду,
Без неї він — колода мертва,
Тому за неї в світі всюду
Несеться Богу більша жертва.

Вона, як Дівин той Великодній,
Бринить по-райськи в нашій серці,
Вона як Голос нам Господній,
Як тихий лґіт на озерці.

Бо рідна мова — пишна рожа,
Травнєва райська делін,
І нею моляться Господя,
Пречиста Матінка Марія!

Й коли Господь наш на Голготі
Простёр Свої Пречисті Длані,
По-рідному в тяжкій скорботі
Він плакав: "Ліма савахтані!"...

Українська мова близька й мила кожному свідомому українцеві, і тільки людина з порожнім серцем не чує її матернього тепла та небесної краси. Рідна українська мова гріє нашу душу божественним огнем, вона бринить для нас небесними звуками.

Ось тому то рідна мова авється мовою матерньою: це та мова, якою рідна мати співала над нашою колискою наші перші пісні, що бринять нам ангольськими звуками, звуками, яких ми ніколи в житті не забуваємо й не забудемо!

Ці небесні звуки рідної української мови бринять нам ціле життя неземною музикою, скрашуючи наше сіре

життя й нагадуючи про Небесне. І як любимо ми свою рідну матір, так само ми повинні любити й свою українську мову, і не тільки любити, але й шанувати та берегти її.

Блаженна людина, яка рідну мову свою береже та шанує! І жодна інша мова не брнить нам краще, як своя українська!...

І всі повно й глибоко зрозуміймо силу української мови в житті української нації:

Найбільша наша сила,
Це наша Рідна Мова:
Вона нам мати мила,
Народові основа!

І поки Мова всилі,
Живе міцній дорожіва,
І ми їй діти млі,
Пі вона вся наша слава!
Любімо ж Рідну Мову,
Як матір нашу Рідну:
Поставим тим Будову
На Долю всепобідну!
Пі хвалімо Нею Бога,
Могутнього Творця, —
Вона у Рай дорога
До Рідного Отця!

Українська мова — душа української нації. Коли згубимо мову, — загине й українська нація...

8. I. 1961.

† Митрополит Іларіон.